

Біденко І. Р., Ярошук М. О., студентки,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Беззубов Д. О., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ МАЙНОВОЇ ВІДПОДАЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Проведені реформи аграрної сфери в нашій країні фактично були невдалими, як наслідок – відбувається занепад сільського господарства, а українське село поставлене на межу знищення. В даному дослідженні ми розглянемо одну з найпоширеніших проблем, а саме: майнову відповідальність, як спосіб захисту інтересів сільськогосподарських підприємств.

Майнова відповідальність являється обов'язком суб'єкта, що заподіяв шкоду або збитки, відшкодувати або компенсувати ці збитки, завдані власнику чи законному володільцю майна. Даний вид відповідальності регулюється в основному нормами, що містяться в цивільному, земельному й аграрному законодавствах [3, с. 45].

Враховуючи те, що земля виконує в сільському господарстві роль основного засобу виробництва, варто відмітити насамперед про майнову відповідальність за порушення земельних прав або невиконання земельних обов'язків. Підпункт «г» п. 3 ст. 152 Земельного кодексу (надалі ЗК) України передбачає, що захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється, зокрема, відшкодуванням заподіяних збитків. А зміст п. 2 цієї статті вказує на те, що обов'язок відшкодувати збитки виникає в разі будь-яких порушень прав власників землі та землекористувачів, тобто пов'язується з правопорушенням [2]. Втім, майнова відповідальність за нормами аграрного законодавства може настати й у зв'язку із правомірними діями.

Порядок та підстави відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам передбачені статтями 156 та 157 ЗК України. Згідно зі ст. 156 ЗК України власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок: вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь та чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом; тимчасового зайняття сільськогосподарських угідь для інших видів використання; встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок; погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь; приведення сільськогосподарських угідь у непридатний для використання стан; неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки [2].

Варто зазначити те, що розміри збитків визначаються в повному обсязі відповідно до реальної вартості майна на момент заподіяння збитків, понесених витрат на поліпшення якості земель (із врахуванням ринкової вартості). Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва здійснюється незалежно від того, в якій власності перебувають угіддя; важливим є те, що рілля, багаторічні насадження, перелоги, сінокоси, пасовища втрачають свою функцію головного засобу виробництва в сільському господарстві та вибувають із господарського обігу, чи погіршується їх якість або встановлюється обмежений режим їх використання за цільовим призначенням.

Втрати відшкодовують особи, яким надаються сільськогосподарські угіддя для несільськогосподарського використання або ті, чия діяльність призводить до обмеження прав власників землі й землекористувачів, зокрема орендарів, або до погіршення якості земель внаслідок негативного впливу, заподіяного діяльністю підприємств, установ і організацій, а також підприємствами, установами й організаціями, навколо об'єктів яких встановлюються охоронні, санітарні й захисні зони з виключенням з обороту сільськогосподарських угідь або переведенням їх до менш цінних угідь. Втрати сільськогосподарського виробництва підлягають відшкодуванню і зараховуються на спеціальні рахунки відповідних місцевих рад, обласних рад, районних рад, міських, сільських, селищних рад у розмірах, визначених ст. 209 ЗК України. Кошти, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, використовуються виключно на освоєння земель для сільськогосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель згідно з розробленими програмами та проектами землеустрою. Втрачати ці кошти на інші цілі не дозволяється [2].

Що ж до майнової відповідальності за збитки, заподіяні виробничим і матеріальним ресурсам сільськогосподарських товаровиробників, то здебільшого винні особи повинні відшкодовувати завдану шкоду за нормами цивільного законодавства. Шкода, заподіяна правомірними діями, підлягає відшкодуванню згідно з ч. 4 ст. 1166 Цивільного кодексу України лише у випадках, передбачених Кодексом й іншими законами. За невиконання або неналежне виконання договірних зобов'язань, тобто за порушення договірної дисципліни, сторони несуть майнову відповідальність, яка визначається умовами конкретного договору. Відсутність таких положень у договорі не звільняє винну сторону від відповідальності. Адже за ч. 1 ст. 623 ЦК України, боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторів завдані цим збитки. Визначаючи поняття збитків, слід виходити зі змісту ст. 22 ЦК України з урахуванням особливостей, встановлених п. 4 ст. 623 ЦК України [1].

Таким чином, на нашу думку, система регулювання майнової відповідальності в сільському господарстві є досить розгалужена. В

аграрному законодавстві не має чіткої визначеності, хто і за які правопорушення повинен нести відповідальність, а норми, що регулюють дані питання, знаходяться в інших галузях права. Ми вважаємо, що ця тема потребує більш детального вивчення, а питання щодо матеріальної відповідальності в сільському господарстві врегульовувалось конкретним нормативно-правовим актом.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> – Назва з екрана
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page7> – Назва з екрана
3. Аграрне право України: підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2010. – 448 с.

УДК 349.42:338.43.02 (043.2)

Горбуля О. А., Сучков І. О., студенти,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Беззубов Д. О., к.ю.н., доцент

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна перебуває в очікуванні масштабних та глибоких економічних реформ. За різними оцінками, їх може бути з кілька десятків. Та всі фахівці – і вітчизняні, і закордонні – сходяться на тому, що в числі тих, що потребують першочергового запровадження, безумовно, має бути земельна реформа [1]. Бо нині ситуація у земельній сфері склалася непроста. На жаль, питання, пов'язані з орендою земельних ділянок, їх використанням сільгоспвиробниками, державною реєстрацією, можливостями запровадження повноцінного земельного ринку та інші, останніми роками або зовсім не вирішувалися, або вирішувалися лише частково і не тими темпами, як того потребувала ситуація.

Земельна реформа в Україні розпочалася з прийняттям 15 березня 1991 р. Верховною Радою України постанови, за якою всі землі, що були виключно державною власністю, було оголошено об'єктом земельної реформи [4]. Земельна реформа мала на меті відновлення, поряд з державною, приватної власності на землю і формування нових форм землекористування.

Проте, дотепер ні Міністерство аграрної політики та продовольства